

Bedum, 16.06.21.

**OPMERKINGEN n.a.v. Wes Bredenhof,
'Aiming to Please',
A Guide to Reformed Worship, 2020, 19**

Waarde kijkers / luisteraars, **waarom** schrijft ds. Bredenhof zijn boek, 'Aiming to Please'? Om duidelijk te maken dat en hoe **de kenmerken van de gereformeerde eredienst** ertoe bijdragen **om het doel: 'God welgevallig zijn in het eren en dienen' te bereiken.**

In het laatste **Hoofdstuk, 18**, met de titel: 'Gereformeerde eredienst en zending of kerkplanting', gaat Bredenhof in op **de opvatting, dat gereformeerde kerken die missionair willen zijn, wat betreft de liturgie, hun gereformeerd-zijn maar opzij moeten zetten.**

NB. Opmerkingen over het één-na-laatste **Hoofdstuk, 17**, en over de Conclusies krijgt u **volgende week** te horen, zo God wil en wij zullen leven, en wel van **ds. Sneep**.

Voor mij is de genoemde **opvatting** heel herkenbaar – **kerke-werk doen in een andere cultuur**, zo vonden vroeger en zo vinden nog steeds de meeste mensen, dat houdt in dat je **veel van je gereformeerde bagage weg moet laten.**

Ds. Bredenhof is zelf zendeling geweest in Canada, in de provincie British Columbia. Daar werkte hij **onder** de autochtone Canadese bevolking, 'Indianen'. Hij is toen altijd bezig geweest om **een herkenbaar gereforméerde liturgie** te hebben. **Net zo** als dat aan de orde is in **het zendingswerk** van de Canadese Gereformeerde kerken **in Brazilië**. Daarom is er in de gereformeerde kerken én in Brazilië én in Canada **een zelfde soort liturgie.**

Ik voeg daar aan toe: en **ook in Indonesia**, in de gereformeerde kerken die ontstaan zijn vanuit het zendingswerk van de GKv indertijd, gaat het **op een zelfde manier. Het Indonesische kerkboek**, afkomstig van Sumba, NTT, en in gebruik op Papua en op Kalimantan Barat (alleen: niet elke kerk daar houdt zich er aan), **is -ook wat betreft de liturgie- vergelijkbaar met ons kerkboek.** Al is het hard toe aan revisie, in elk geval qua taal.

De reactie op die zelfde soort liturgie in de zgn. thuiskerk én in de zendingskerk is nogal eens: 'nou, jullie zijn **lekker kolonialistisch** bezig!' **Alsof de zendeling** zijn cultuur en zijn gewoonten en manieren **oplegt** aan de mensen uit andere culturen met andere manieren en gewoonten.

Bredenhof stelt, en ik ben het helemaal met hem eens: **‘zeker moet een kerk in Brazilië een Braziliaanse kerk zijn.’** En ik zeg dan ook: **‘zeker moet een kerk op KalBar een Indonesische kerk zijn,** eventueel, indien gewenst, een Indonesische kerk met **Dayak-invloeden.’**

Deze zaken horen bij **het vak** dat Bredenhof noemt: **‘ethno-liturgics’.** Op Google kwam ik het woord alleen tegen als gebruikt wordt op zijn sites. Die naam is blijkbaar nog niet ingeburgerd. De betekenis: ‘ethnos’ is Grieks en betekent ‘volk’. **Ethno-liturgics gaat dus over liturgische aangelegenheden bij verschillende volken / culturen.**

Bredenhof stelt terecht, dat **in gereformeerde kring hier heel erg weinig over geschreven** is. In z’n eigen, zeer lezenswaardige proefschrift, ‘For the Cause of the Son of God’, The Missionary Significance of the Belgic Confession (= ‘Vanwege de zaak van de Zoon van God’, De betekenis van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voor de zending), gaat hij er beperkt op in. **In dit Hoofdstuk weidt hij er op een interessante manier iets meer over uit.**

In zijn boek ‘Aiming to Please’ benadrukt ds. Bredenhof van begin tot eind **het ‘Regulative Principle of Worship’.** Dat is wat wij belijden met HC ZONDAG 35, **‘God alleen zó vereren, als Hij in Zijn Woord geboden heeft’.** U kunt daarover teruglezen in de opmerkingen bij **Hoofdstuk 2.** Alleen met dat uitgangspunt kun je goed doorddenken over ‘ethno-liturgics’.

We hebben in de afgelopen maanden ook gehoord over **het onderscheid tussen,** wat Bredenhof noemt, **de ‘elementen’,** de essentiële zaken, **en de ‘omstandigheden’,** de niet-wezenlijke zaken. Vgl. vorige week: **de rustdag** is voorgeschreven in **Gods Woord, het tijdstip van de erediensten** is overgelaten aan **de wijsheid van mensen.**

Voor wat betreft de liturgie gebiedt God ons o.m. **de prediking, bidden en zingen.** Dat zijn **‘elementen’.** Die moeten overal gedaan. Want het Woord van God heeft het te zeggen bij elk volk en in elke cultuur. Dus, zoals het in elke cultuur verboden is het zesde Woord te overtreden, zo is het **net zo goed verboden om het tweede Gebod te overtreden!**

Maar **‘omstandigheden’,** niet-essentiële zaken, **kunnen per cultuur verschillen.** En **zelfs binnen één cultuur** in kerken die bij elkaar horen. Te denken is **bijvoorbeeld** aan het verschil tussen de Canadese gereformeerde kerken en de Braziliaanse gereformeerde kerken inzake **de tijd van de tweede eredienst.** In **Canada** is dat op zo’n tijd **in de middag,** dat

kinderen die de volgende morgen vroeg weer naar school gaan, er ook kunnen zijn. Maar in **Brazilië** hebben de gereformeerde kerken de tweede eredienst **vroeg in de avond**. Want de kinderen blijven daar meestal veel langer op; en ze hoeven 's morgens niet op tijd naar school. **Zo'n niet-essentieel verschil heeft niet te maken met principes.**

In één van de vorige Hoofdstukken is ook behandeld het feit dat **de eredienst de ontmoeting is van de HEERE, de God van het verbond, met Zijn verbondsvolk**. Een ontmoeting, waarin God spreekt, Zijn volk reageert, enz.' Een ontmoeting met **God altijd als de Eerste**. Op grond van de Bijbel is de eredienst geboden in elke cultuur. En ook **de orde van de eredienst, de liturgie, is niet iets willekeurig**. Want die orde legt de gang van zaken tijdens de ontmoeting vast. Met **Woord – antwoord – Woord – antwoord**.

Sterk is Bredenhof ook als hij aan de orde stelt, dat het **slecht** is om **'knollen voor citroenen te verkopen'**. Dat is wel eens de tactiek in zendingssituaties. **Eerst houdt de zending het gereformeerde karakter wat achter**, wat in het vage. Door bijvoorbeeld **in het begin geen psalmen** aan te leren, **maar liederen** met een religieuze inhoud. Of, een tweede voorbeeld: **aan het begin komt de Heidelbergse Catechismus niet** aan de orde, want dat is **te moeilijk / te dogmatisch**. En: 'nieuwkomers schrik je er mee af.'

Die manier van doen deugt niet. Want het **is een vorm van bedrog**. En christenen, volgelingen van Christus, zullen handelen, zoals hun Heere, Christus, **1 Petrus 2:22, "Hij Die geen zonde gedaan heeft en in Wiens mond geen bedrog is gevonden."**

Als ons doel is: we willen **toe naar gemeenten met een gereformeerde identiteit**. Dan zijn we **vanaf het begin daarop uit** en we werken **vanaf het eerste begin met gereformeerde principes en gereformeerde praktijken**.

Ds. Bredenhof maakt dat duidelijk a.d.h.v. een aantal zaken. **Ten eerste: het zingen**. **God wil** dat wij zingen: de Psalmen en Bijbelgetrouwe gezangen. **Zo eist Hij**, van Noord naar Zuid en van Oost naar West, **van Zijn gemeenten overal op aarde**.

Maar hoe ten aanzien van **de Geneefse melodieën**, zoals wij die van kind af aan hebben geleerd? Sluiten die aan bij, passen die in andere culturen? Die melodieën zijn **niet door God voorgeschreven**, dus op dit punt is er vrijheid en flexibiliteit.

Wanneer je **in Nederland** aan **kerkplanting** gaat doen, dan past **in deze cultuur**, ook bij mensen van buitenlandse afkomst, toch **het gebruik van het Gereformeerd Kerkboek**. **Vreemdelingen** die binnengekomen zijn in 'onze' gemeenten, zullen **zich hebben aan te passen**. Maar **zendingswerk in een andere cultuur is wat anders**.

Bredenhof noemt **twee mogelijkheden**, en ik maak ze even **Indonesisch**.

-Er is geen bezwaar om **in Indonesia te beginnen met de melodieën die de zendeling kent**. De goede man weet immers niets of nauwelijks iets van de muziekcultuur daar. Dat begin **kán ertoe leiden** dat de Indonesische gelovigen **aansluiting vinden** bij die westerse melodieën en die graag zingen. Maar het **kan er ook toe leiden** dat er een **niet te overbruggen kloof** blijkt te bestaan tussen hun muziek en die Geneefse melodieën. Dan zullen de gelovigen **t.z.t. hun eigen muziek en melodie ontwikkelen** bij de inhoud die wereldwijd dezelfde is. Hier en daar **op Papua** zijn gereformeerde kerken met **eigen muziek**. Maar **op Kalimantan Barat** is weinig eigen muziekcultuur, dus men heeft **geen eigen melodieën**. Men botst wel met het 'vreemde' / 'onbekende' van de Geneefse melodieën, met als gevolg dat **men kiest voor allerlei gezangen** die makkelijker in het gehoor liggen.

-Als er **al een gereformeerd kerkverband** is in het vreemde land, waar je als zending vanuit Nederland mee samenwerkt, dan heb je je **als zendeling aan te passen**. Als ik **in Indonesia** bezig ben, **schik ik mij**, ook in situaties waarvan ik vind, dat ze anders zouden moeten zijn.

Ten tweede: de prediking.

Het Woord van God moet verkondigd worden. En wel door een man die door God voor dat werk is aangesteld. Dat is weer **wereldwijd de wil van God**.

Maar culturen zijn nogal eens **erg verschillend** van elkaar als het gaat over **communicatie**. Bredenhof heeft in verband met zijn werk onder de Indianen hun **spreekwoorden** (allemaal cultuur-bepaald) moeten aanleren en gebruiken. Verder had hij te leren dat **zaken rond seksualiteit** alleen heel erg **omhuld / vaag** besproken konden worden. En ook dat hij een **eenvoudige vorm van het Engels** moest hanteren.

In Indonesia geldt **hetzelfde**. Hoe meer **weten en begrijpen** van **de cultuur**, hoe beter het is. En **de taal beheersen**, het kan niet goed genoeg zijn. Maar onze leraar Indonesisch, in de jaren zeventig van de vorige eeuw, zei: als je tien weken in Indonesia bent, denk je dat je de taal vrij aardig kunt spreken, maar als je er tien jaar bent, kom je er achter dat je het nooit perfect zult doen.

Op KalBar hadden we ook te maken met **een heel aantal verschillende streektalen**. Eén ervan heb ik kunnen gebruiken. In het zgn. **ba’kati** kon ik mij wat redden, maar ik wist niks van het **ba’áhé** en het **ba’nana** (men onderscheidt die talen via het gebruik van de ontkenning. ‘Kati’ en ‘ahé’ en ‘nana’ betekenen allemaal ‘niet’.

NB. Op Kalimantan zijn 56 streektalen, die soms ook nog regionale dialectverschillen kennen. Maar **de eis van zgn. contextualisatie**, die Bredenhof stelt – **helemaal mee eens!**

Want, hoe dan ook, **qua cultuur en taal zal een prediker terdege rekening moeten houden met zijn gehoor**. Dat is in Bedum ‘ja net zo’. Een predikant die de Groningers en hun cultuur en taal maar vreemd vindt, die Ede Staal niet kent, en glazig kijkt als er na een preek gezegd wordt: ‘kon minder, domie’, is nog niet eigen met de mensen hier. **Nog breder:** een dominee die alleen taal voor volwassenen spreekt, schiet z’n doel voorbij. Want alle kinderen in de kerk haken dan af: ‘ik snap er niks van ...’ Ook voorbeelden moeten voor kinderen duidelijk zijn.

Ten derde: de collecten.

Die zijn door de **HEERE** geboden. **Aan alle gemeenten.**

In zendingssituaties worden ze **soms weggelaten**. En wel, **om misverstanden te voorkomen**. Het misverstand van: ‘de kerk is op je geld uit’. Of dat van: ‘het goede nieuws kost wat’, vgl. tegenwoordig de pong, de collectezak aan de ingang van de kerkzaal: ‘er moet entree worden betaald’. Of ook: ‘zo komt die zendeling mooi makkelijk aan z’n geld’.

Misverstanden zijn vervelend. Maar **op grond van de Bijbel is het van het begin af aan nodig te collecteren in de eredienst**. Zeker, dan moet de zendeling of de kerkplanter duidelijk uitleggen, waar het gegeven geld voor bedoeld is. Dat hij het geld niet in eigen zak steekt. Dat het is m.h.o. op de dienst van de barmhartigheid, **ZONDAG 38**, ‘de armen christelijke barmhartigheid bewijzen’, denk aan Hoofdstuk 9. En verder moet alles rond het opgebrachte geld **transparant** zijn en **alles moet verantwoord**. Ook moeten zo gauw mogelijk **trouwe aanwezigen ingeschakeld** worden bij het collecteren, het tellen, het opbergen en het uitdelen.

Ten vierde: het avondmaal.

-**Vanaf het begin** dient er het **opzicht** te zijn. Dat is juist. Maar dan schrijft Bredenhof iets wat ik niet kan volgen. Namelijk dit: ‘alleen zij die gerechtigd zijn, mogen aangaan, al is het alleen de zendeling.’ Hier haak ik af. Want m.i. vier je het avondmaal als gemeenschappelijke maaltijd. En doe je

dat pas als er iets van gemeentevorming is gekomen. Met ouderlingen, of eventueel aanstaande ouderlingen.

-De vraag wordt door Bredenhof gesteld: **‘zijn gasten, = niet-leden, welkom, als het avondmaal wordt gehouden?’** Zij kunnen immers niet aangaan.’ Ja’, reageert hij, **‘dat is een uitstekende zaak, breng ze maar in verwarring, overtuig ze maar, laat ze maar nieuwsgierig worden.’**

Ten vijfde: de twee diensten en de prediking aan de hand van de Catechismus.

Een zendeling / kerkplanter zal **beginnen met** iets als een **Bijbelstudie**. Als er een paar mensen op afkomen, kan hij al iets organiseren **in de richting van een eredienst**. En vanaf dat moment, ja, **zo spoedig mogelijk** werkt hij dan toe **naar de tweede dienst**.

Met die tweede dienst zit hij ook meteen bij **de prediking aan de hand van de Catechismus**. Wat is die **van belang, juist ook voor de nieuwkomer!** Om eenvoudig en heel erg ter zake de leer van de Schriften aan de hoorders bekend te maken! Verkondiging vanuit de Catechismus mag nooit over de hoofden heen gaan. Ook niet in Nederland trouwens.

In Indonesia heb je wel gereformeerde kerken. Maar **op KalBar** is er, ik weet het niet helemaal zeker, want er was een gemeente die er mee wilde beginnen, op KalBar is er **géén tweede dienst**.

De kerken gebruiken **een rooster**, zodat **in elke gemeente elke zondag dezelfde Bijbeltekst** aan de orde is. **Of** uit de Catechismus **een ZONDAG**, 1 of 2 keer per maand. **Of een Artikel van de Nederlandse Geloofsbelijdenis**. Maar bij de behandeling van de leer is er dus geen zgn. vrije stofpreek i.v.m. één keer eredienst houden.

Wel heeft men overal **de gewoonte** dat **vóór de eredienst** met de jongere kinderen **een soort zondagsschool** gehouden wordt, waarin men **Bijbelse Geschiedenis** leert, o.m. aan de hand van de Kijkbijbel met Indonesische platen. En ook worden er **liederen** aangeleerd. En men zou dan ook de Psalmen kunnen doen. Maar dat stukt weer vanwege de melodie.

Het blijft een worsteling. Daar en hier.

Misschien kent u wel de uitdrukking: **‘heideneu bekeren is christelijk werk, maar christeneu bekeren is heideneu werk’**. Want wat gaat het opleveren, de avonden over ‘Aiming to Please’, over: ‘Om aan God welgevallig te zijn’?

Ik moet erkennen, dat ik **na het boek van ds. Bredenhof** nog weer **meer ben ga nadenken over liturgische zaken**. Dat

had ik al gedaan, want over liturgiek heb ik **in 2018 een paar weken les mogen geven** aan de STTR, de gereformeerde theologische en pedagogische opleiding in **Bengkayang**. En eigenlijk ben je er altijd mee bezig (geweest).

Veel zaken van toen zijn dankzij ds. Bredenhof weer **opgefrist**. Daar ben ik dankbaar voor, want liturgische zaken zijn vaak iets als: ‘ja, zo doen we dat, zo zijn we het gewend’. Dan is het **heel goed om er weer eens bewust mee bezig te zijn! Wat een ontmoeting van de HEERE met Zijn volk!**

Ik heb het werk voor deze uitzendingen graag gedaan. **Ik hoop dat u er ook wat van hebt opgestoken**. Dan kunt u met elkaar en met uw kerkeraad in gesprek, opdat wij **op een nog meer Bijbelse manier de HEERE eren en dienen**.

Ik groet u hartelijk. Dit was voor mij de laatste keer. Ds. Sneep hoopt volgende week het boek te sluiten.

Of we **in de toekomst** nog verder gaan met uitzendingen, **weten we nog niet**. Suggesties zijn welkom!

Kijkers, luisteraars, voorlopig voor het laatst: ‘het ga u goed!’